DUMITRU LOŞONŢI
(Cluj-Napoca)

DIN TERMINOLOGIA PĂSTORITULUI (II)

ARCAN, **HARCAN**. *Arcan* ‘staul la stână unde dorm oile noaptea’, a fost comunicat din Târgu Ocna BC („La unele stâni este un arcan larg unde dorm oile noaptea”: CHEST. V 8/90 [fost 89]).

Este o variantă a lui *arcaci*, rezultată prin substituirea segmentului fonetic *-aci*, interpretat ca sufix, cu sufixul *-an*.

Prin proteza lui *h-* a rezultat *harcan*, formă atestată cu sensul de ‘ţarc’ în Râmniceni VN, greşit interpretată în DGDS ca variantă a lui *arcan* ‘caţă’.

BALZĂRIŢĂ, **BOLZĂRIŢĂ**, **BULGĂRIŢĂ**. La cuvântul *bulgăriţă* ‘bulgăroaică’ (< *bulgár* + *-íţă*), în MDA se dă absolut hazardat şi sensul (**3.**) ‘săculeţ de pânză rară în care se pune caşul pentru a se stoarce’ (Sălciua de Jos AB: CHEST. V 61/69 [fost 36]), care aparţine unui cuvânt omofon. Cu acest sens, cuvântul mai este atestat în Crişţioru de Jos BH (*búlgăriţă*: NALR – Crişana 2346/133) şi Câmp BH (*bulgăríţă*: *ibidem* 2346/134).

Trebuie să completăm că *bulgăriţă* nu e numită numai pânza în care se pune caşul, ci şi cea în care se pune urda la stors (Sălciua de Jos: CHEST. V 136/69; Câmp: NALR – Crişana 2363/134).

Cuvântul e derivat cu suf. *-ăriţă* de la *bulg* ‘bulgăr, bulz’, pentru care vezi Loşonţi 2001, p. 24. Cf. sinonimul *bulzăriţă*, mult mai răspândit şi bine explicat din *bulz*, cu suf. *-ăriţă*.

La *bulzăríţă* în MDA e dată varianta *balzăriţă*, care, în mod sigur, nu există, fiind rezultatul unei erori de fişare sau redactare în loc de *bulzăriţă* sau *bolzăriţă*. Varianta *bolzăriţă*, care a fost comunicată din Crişţioru de Sus BH (vezi CHEST. V 82, 89, 128, 136, 146/26 [fost 43]), lipseşte nejustificat din MDA.

BERDEA ‘locul unde fată oile’ (Cernădia GJ: CHEST. V 46/17 [fost 91]) este o variantă, necunoscută de DLR, a lui *perdea*, care are,

BDD-V707 © 2014 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 04:08:22 UTC)

printre altele, şi subsensul ‘(regional) îngrăditură (neacoperită) făcută pentru a separa oile care trebuie să fete sau pe cele care trebuie mulse de celelalte oi’ (DLR).

BOTOŞAR ‘cioban care păzeşte oile bătrâne’ (Bucium BV: CHEST. V 25/13 [fost 107]) nu e cunoscut de dicţionare.

E un derivat, cu suf. *-ar*, de la *botoaşe* (sg. *botoaşă*) ‘oi bătrâne’, cuvânt viu în localitate (vezi *ibidem* 20, 72/13).

BRÂNZAR ‘băţ cu crestături cu care se zdrobeşte caşul dospit’ (Cernădia GJ; Telechi-Recea, sat desfiinţat şi unificat cu Recea BV; Luţa BV; Poienari GJ; Sâmbotin GJ; Sebeşel AB; Viştea de Jos BV: CHEST. V 83, 96, 142/17, 61, 142/29 [fost 97]; 44 [fost 99]; 96, 142/58 [fost 86]; 142/71 [fost 127]; 76 [fost 32]; 61, 142/96 [fost 101]).

Cu acest sens cuvântul nu e cunoscut de dicţionare.

BÚHA, **BUHÁTĂ**, **BUHULÍNĂ**. Printre numele de oi comunicate din Bârsana MM se numără şi „buhata” [sic!] (CHEST. V 76/8 [fost 24]). Corespondentul din Vad MM a precizat că oaia numită [în satul lor] *Buhată* „are o comiţă în frunte” (*ibidem* 76/92 [fost 109]).

Numele provine din adj. *buhat*, *-ă* ‘(despre oi) care are un moţ în frunte”, un derivat de la *buhă* ‘moţ’ cu suf. *-at*.

Nu e cunoscut de dicţionare.

Buhulină, nume dat oilor albe „şi cu lâna mare la cap, căzând pe ochi” (Sălciua de Jos AB: *ibidem* 75/69) are la bază substantivul *buhulínă* ‘epitet dat unei oi cu lâna mare pe cap, care-i cade pe ochi’, un derivat de la *búhă* ‘moţ’, cu suf. *-ulină*. Tot cu acest sufix s-a format şi *Căşulina*, nume de oaie „albă” (vezi Ovid Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, Bucureşti, Atelierele Grafice Socec & Co., Societate Anonimă, 1915, p. 82).

Credem că de la *búhă* ‘moţ’ se explică şi numele de oi *Buha*, atestat de Teofil Teaha (*Graiul din valea Crişului Negru*, [Bucureşti], Editura Academiei R.P.R., 1961, p. 150) în Câmp BH,

BDD-V707 © 2014 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 04:08:22 UTC)

Călugări BH şi Izbuc BH. Cf. şi *buhă* ‘oaie cu capul ca de buhă, având lână multă pe la fălci’ (DA).

BUI, **ÎMBUI**. *A îmbui* ‘a însemna oile pe spate cu vopsea’ a fost comunicat din Sălătrucel VL: („Se mai vopsesc (îmbuiesc) pe spate cu roşu”: CHEST V. 157/68 [fost 72]).

Nu figurează în dicţionare.

E derivat, cu pref. *în-*, de la *a bui* ‘a vopsi’ (AG: DGDS), variantă, necunoscută nici ea de dicţionare, a lui *a boi*.

BUTINÉI (pl. *butinéie*) ‘ghizd (la fântână)’ (Şona BV: ALRR – Transilvania III h 327/413) e o variantă a lui *putinei* ‘idem’ rezultată prin contaminarea cu *butalắu, budalắu* sau *buturúgă* din puncte vecine.

CĂRTÍG, **CĂRTÓI**. *Cărtíg* (pl. *cărtíge*) ‘vas în care se ţine cheagul’ (Sălaşu de Sus HD, Pui HD: ALRR – Transilvania 2342/449, 450) este un derivat, cu suf. *-ig*, de la *cart* (< magh. *kárt*: CADE, Tamás E 167).

Nu e cunoscut de dicţionare.

Cărtói (pl. *cărtoáie*) ‘vas mare de lemn de brad în care la stână se pune laptele muls, strecurat sau în care se păstrează zerul’ a fost comunicat din Lunca Cernei HD de către un preot din Unirea HD: „lapte acru se face numai de la vaci, care se păstrează în vasă de lut, iar zărul în vasă de lemn numite «cărtoane»” (CHEST. V 122/53-a), „[laptele odată muls se toarnă] în un vas mare de lemn de brad numit «cărtoni»” (*ibidem* 126/53-a), „laptele strecurat se pune la stână în cartoni” [sic!] (*ibidem* 130/53-a).

E un derivat, cu suf. augmentativ *-oi*, de la *cart* ‘doniţă, cofă’.

CÂRNÁCI. *Cârnáce* (pl. *cârnáce*) ‘(despre oi) care se desprinde mereu din turmă’ (Drăguş BV: ALRR – Transilvania 2390/422), necunoscut de dicţionare, este un derivat, cu suf. *-aci*, de la *a cârni*.

BDD-V707 © 2014 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 04:08:22 UTC)

CHEAGÓI ‘vas în care se ţine cheagul’ (Prundu Bârgăului BN: ALR II 5415/219; Mureşenii Bârgăului BN, Tiha Bârgăului BN: ALRR – Transilvania 2342/251, 252) e un derivat de la *cheag* cu suf. *-oi*.

Nu e cunoscut de dicţionare.

CHEGĂU ‘vas în care se ţine cheagul’ (Meştera MS: ALRR – Transilvania 2342/281) nu e cunoscut de dicţionare.

E derivat de la *cheag,* cu suf. *-ău*.

CHEGÓR (pl. *chegoáre*) ‘vas în care se ţine cheagul’ (Vătava MS: ALRR – Transilvania 2342/279), cuvânt necunoscut de dicţionare, a rezultat, prin derivare regresivă, din *chegórniţă,* notat în puncte vecine sau apropiate.

CHIGORNIŢĂ, **CIGORIŢĂ**. *Cigorniţă* ‘vas în care se păstrează cheagul la stână’ (Câmpulung Moldovenesc: CHEST. V 80–82/15 [fost 34]) apare în MDA metamorfozat *cigóriţă* şi cu etimologia necunoscută.

În localitatea respectivă *ķ* se pronunţă *ĉ*. Corespondentul a redat literalizat forma fonetică locală [ĉigórńiţă]. Literarizată, aceasta devine *chigórniţă*, care este o variantă a lui *chegórniţă*.

CLOTAN ‘pirostrii’ comunicat din Cărpinet BH („Căldarea în care se fierbe zerul neurdit se aşează pe *clotan,* care e un fel de verigă cu trei picioare”: CHEST. V 59/16 [fost 46]) lipseşte din dicţionare.

A rezultat, prin metateză, din *cotlan*, variantă a lui *cotlon*. Cf. *clătan* ‘cotlon’ (DA).

CODĂÚŞ, -Ă ‘(despre oi) care rămâne totdeauna la urmă, urmăretică’ (Lazuri de Beiuş BH: NALR – Crişana 2389/138) e un derivat, necunoscut de dicţionare, de la *coadă* cu suf. *-ăuş*.

CODÁRNE ‘lâna tunsă de pe pântece (burtă) şi de pe coadă, suvintrături, codine’ (Bechet DJ: NALR – Oltenia IV h 794/994) e o

BDD-V707 © 2014 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 04:08:22 UTC)

variantă, rezultată prin despicarea lui *n* în *rn*, a lui *codíne* ‘idem’. Cf. *bârniţícă* ‘boneţică’, *târnichigíu* ‘tinichigiu’ (Stelian Dumistrăcel, *Influenţa limbii literare asupra graiurilor dacoromâne. Fonetica neologismului*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1978, p. 265).

CORNEGI, **-NEGE**. Acest adjectiv a fost comunicat din Arieşeni AB, ca răspuns la întrebarea: Cum se numeşte oaia cu coarne lungi? (*cornege*: CHEST. V 68/1 [fost 45]).

Printre numele de oi date după diferite caracteristici, sunt menţionate, printre altele, „Ducaciţa, ... Corńegea...” (*ibidem* 76/1).

Cornege e femininul lui *cornegi*, care e un derivat, necunoscut de dicţionare, de la *coarne* cu suf. *-egi* (< *eci*). Pentru suf. *-eci*, vezi Pascu 1916, p. 307–308.

COTÂRNĂCER. *Cotârnăceri* (scris: *cotârnăšeri*, corespondentul notând de multe ori sunetul *ŝ* prin semnul *š*), epitet dat câinilor „care nu stau la oi, ci fug în sat” (Mădei NT: CHEST. V 76/45), este pluralul lui *cotârnăcer*, cuvânt necunoscut de dicţionare, un derivat, cu suf. *-ar* (> *-er*), de la *cotârneaţă* ‘cuşca câinelui’. Pentru *ţ* > *ĉ*, vezi *bănicer* < *baniţă*, *bolnicer* < *bolniţă*, *medelnicer* < *medelniţă*, *lă(v)icer* < *la(v)iţă* (Pascu 1916, p. 79, 80, 82).

CRUDAR, **CRUDĂRIE**, **IERI**. În MDA, *crudărie* ‘loc îngrădit unde dorm mieii’ e dat cu etimologia necunoscută, iar *ieri*[3] ‘loc îngrădit, din jurul casei, unde dorm mieii’, cu etimologia nesigură („E: ns”).

La ambele cuvinte sursa e incomplet indicată (CHEST. V 41), lipsind numărul localităţii.

Ele au fost comunicate din Negreşti, com. Dobreni NT: „Locul[ui] îngrădit unde dorm m[i]eii i se zice *crudărie*, *s’ieri* când este în jurul casei într-o livadă” (CHEST. V 41/49 [fost 66]).

Ieri e un cuvânt inexistent, datorat fişării greşite a răspunsului *s’ieri* care, literarizat corect, e *cier*, o variantă cunoscută de DA, MDA a lui *ceair* ‘idem’.

BDD-V707 © 2014 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 04:08:22 UTC)

E adevărat că *s*’ e scris mai distanţat de restul cuvântului şi semnul ’ e făcut mare (dând impresia unui *i*), astfel încât *s’ieri* a putut fi interpretat ca *şi ieri*.

Crudărie e un derivat cu suf. col. *-ărie*, de la adj. *crud* ‘(despre un miel) de curând fătat’, *crúdă* ‘(despre oaie) care a fătat de curând’: „De o parte a strungei alături este o altă despărţitură unde se închid oile cu miei cruzi, iar alături de aceasta un alt despărţământ unde se închid oile cu mieii zburatici” (tot Negreşti: CHEST. V 8/49), „Oile cu miei se numesc «crude» şi cele care fată [= urmează să fete] «groase»” (Blăgeşti BC: *ibidem* 70/10 [fost 118]), „Oile cu miei fătaţi de curând = «oi cu miei cruzi»” (Creţeşti VS: *ibidem* 70/24 [fost 73]), „În o parte a strungii este o despărţitură unde stau oile cu miei de curând născuţi (acestor miei li se zice «m[i]ei cruzi»” (Râşca SV: *ibidem* V 8/63-a), „[Oile] fătate întâi, deosebite fiind cu miei cu tot, se numesc sburate; cele care fată după sburate se numesc crude” (Epureni VS: DA).

Crudar ‘ciobanul care păzeşte oile cu mieii fătaţi de curând (cruzi)’ (Ion Popescu-Sireteanu, *Termeni păstoreşti în limba română*, I, Iaşi, Princeps Edit, 2005, p. 215) e un derivat de la *crud* + suf. *-ar*.

DEZBROATICĂ, **DEZBROTICĂ**, **ZBROTĂCI**. Printre bolile de care suferă oile, corespondentul din Năsăud BN menţionează şi una numită „*dezbroatică*”, precizând că „pentru *dezbrotică* [sic!] se crapă pulpa [= ugerul, n. n.] şi se stoarce puţin” (CHEST. V 167/48).

În MDA sunt date ambele forme, iar în DLR, numai cea de-a doua. În niciunul din dicţionare cuvântul nu are etimologie.

A rezultat din aglutinarea prepoziţiei *de* la *zbroatec*, variantă a lui *zburatic* ‘(prin Mold. şi prin nord-estul Transilv.) boală contagioasă sau provocată de o plantă otrăvitoare a ovinelor şi bovinelor, care se manifestă prin febră mare a ugerului şi secarea laptelui în perioada alăptării’, variantă comunicată din Runcu Salvei BN (vezi CHEST. V 158/66), localitate apropiată de Năsăud.

Forma feminină a noului cuvânt se datorează acordării cu substantivul (subînţeles) *boală*: *de zbroatec* > *de dezbroatică*.

BDD-V707 © 2014 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 04:08:22 UTC)

A zbrotăci ‘a se îmbolnăvi de zbroatec’ („Nu au păşune [caprele] acomodată, în un an leapădă, în alt an zbrotăcesc (dă în ele zbroatec = aprindere acută şi permanentă de uger, molipsitoare”: *ibidem*) e o variantă, absentă nejustificat din DLR, a verbului *a se zburătăci*.

Acelaşi corespondent din Runcu Salvei a comunicat şi *a zbrotăci* cu sensul ‘a cotrobăi’: „La comarnic fără ştirea şi învoirea baciului, păcurarii nu pot «zbrotăci» cotrobăi” (*ibidem* 121/66).

Fiind considerat un alt cuvânt, în DLR şi MDA a fost lucrat în articol separat. Nu i s-a putut stabili etimologia.

Nu e vorba de un cuvânt omofon, ci de aceeaşi variantă a verbului *a (se) zburătăci*, verb care are şi sensul (= 4.) ‘a (se) împrăştia’. Când cineva cotrobăieşte, de obicei deranjează, împrăştie lucrurile.

DOLNICÉR (pl. *dolnicére*) ‘vas în care se ţine cheagul’ (Hodac MS: ALRR – Transilvania 2342/301) nu e cunoscut de DLR.

A rezultat prin despicarea lui *n* în *ln,* din *donicer*, un derivat de la *doniţă*, cu suf. *-er*. Cf. *găselniţă* < sl. *gasenica*, *medelniţă* < sl. *medenica*, *stelniţă* < sl. *stěnica* etc. (Sextil Puşcariu, *Limba română.* Vol. II. *Rostirea*, [Bucureşti], Editura Academiei Române, 1994, p. 145).

FĂTARE, forma lungă de infinitiv a verbului *a făta*, devenită substantiv, este dată în MDA cu sensurile: 1. ‘naştere a unui pui de mamifer’; 2. ‘naştere a unui copil’; 3. ‘(reg.; la pl.; concretizat) oi care fată’.

Fără nicio îndoială, sensul al III-lea aparţine unui cuvânt omofon, care a fost comunicat din Şoimuş BH (CHEST. V 70/85).

Acesta este o formaţie analoagă după *lăptare* (pl. *lăptări*) ‘(în zona Munţilor Apuseni) oaie cu lapte’ (< lat. *ovis lactaria*: Loşonţi 2001, p. 73) şi *mânzare* ‘oaie care a fătat şi are lapte’, ‘(despre oi sau alte animale) cu lapte’ (< lat. **ovis mandiaria*: *ibidem* 78) sau moştenit din lat. *[*ovis*] *fetaria* ‘oaie care fată, fătătoare’. Cf. *oară* ‘orătanie’ < lat. *ovaria* ‘care se ouă, ouătoare’.

FÂŞTOC ‘grup mai mic de oi, cârd mic, botei’ (Băneşti DB: CHEST. V 18/6 [fost 49] e greşit considerat în MDA variantă a lui

BDD-V707 © 2014 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 04:08:22 UTC)

fâştoacă, cuvânt la care se mai dau sensurile: 1. ‘bucată’; 2. ‘bucată de pământ de 10–15 prăjini’; 3. ‘ogor lung şi îngust’; 4. ‘loc din pădure de [sic!] unde se trimit lemnele la vale’ şi 5. ‘drum care se pierde în pădure’.

Fâştóc e o variantă a lui *vâjdoc* ‘idem’ (vezi ALRR – Muntenia şi Dobrogea V h 673/704, 714, 719, 727, 739, 744, 747, 748, 754), cuvânt cu etimologie necunoscută (Virgil Nestorescu, *Din viaţa cuvintelor româneşti*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2006, p. 90).

FULGER, FULGERA, FULGEREAZĂ. *Fulger* ‘boală a oilor de care li „se umflă urechea” şi pentru vindecarea căreia „se face cruce în ureche să se scurgă apa” ’ (Ardeluţa NT: CHEST. V 167/89) nu e cunoscut de dicţionare.

Forma verbală de indicativ prezent *fulgerează* din răspunsul „Fulgerează (oaia), adică i se umflă capul. Se vindecă făcându-i-se scrijilături cu cuţitul pe ureche” (Scurta BC: CHEST. V 167/75) apare în MDA lucrată substantiv feminin definit ‘fulgerare [= boală care afectează oile, nedefinită mai îndeaproape]’ şi explicat din „*fulger* + *-ează*”. Şi sursa e indicată greşit: CHEST. V 75/167.

Se va elimina din dicţionarele viitoare.

GIRESALĂ ‘locul unde ciobanii închid oile noaptea cu scopul de a îngrăşa pământul’ e dat în MDA, din Ramna CS (v. CHEST. V 120/29), cu etimologia necunoscută.

Ramna se găseşte într-o arie în care *d* urmat de *e*, *i*, se pronunţă [đ] (vezi *nodéu* [nođĕu̯]: NALR – Banat I h 137/34, 38, 76, 77). *Giresală* este literalizarea (făcută de corespondent a) fonetismului local [điresálă]. Literarizat corect, rezultă *diresealã* (< *dires*, participiul lui *a direge* [= *a drege*], cu suf. *-ealã*).

HÁTAŞ, HÉTEŞ. *Hátaşă* (pl. *hátaşe*) ‘(despre oi) care se desprinde mereu din turmă, cârnică’ (Săcel CJ: ALRR – Transilvania 2390/307), *héteşă* (pl. *héteşe*) ‘(despre oi) care totdeauna umblă pe marginea turmei’ (Someşu Cald CJ, Tăureni MS: *ibidem* 2388/296, 309) provine din adj. *héteş* ‘fără treabă, fără rost, de-a nimica’

BDD-V707 © 2014 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 04:08:22 UTC)

(Vâlcele CJ: Todoran 1960, p. 73) (< magh. *hetes* ‘angajat cu săptămâna’.

HEBERÁTIC, -Ă ‘(despre oi) care totdeauna umblă pe marginea turmei’ (Răstoliţa MS: ALRR – Transilvania 2388/280) nu e cunoscut de dicţionare.

Provine prin substituirea segmentului fonetic *-eu*, interpretat ca sufix, cu suf. *-atec* (> *-atic*), din *heberéu* ‘stingher, singuratic, rătăcit’ (< magh. *heverő*: N. Drăganu, în DR III 719; Tamás E 419), folosit şi în expresia *a umblá heberéu* ‘a umbla de capul lui, fără rost’ (vezi Todoran 1960, p. 73).

HEBEREÁUCĂ [heberẹ́ą̯ucă] ‘(despre oi) care se desprinde mereu din turmă, cârnică’ (Mureşenii Bârgăului BN, Răstoliţa MS: ALRR – Transilvania 2390/251, 280), necunoscut de dicţionare, s-a format de la *heberéu*, prin substituirea segmentului fonetic *-eu*, interpretat ca sufix, cu suf. *-aucă*.

În Cheţani MS s-a notat *heberéie* ‘cârnică’ (vezi *ibidem* 2390/322).

HUDÁRNIŢ. Adj. *hudárniţă* (pl. *hudárniţe*) ‘(despre oi) care întotdeauna umblă pe marginea turmei’ (Secăşel AB: ALRR – Transilvania 2388/376), ‘(despre oi) care se desprinde mereu din turmă’ (Secăşel, Presaca SB: *ibidem* 2390/376, 394) nu e cunoscut de dicţionare.

Provine din adj. **hudáreţ* (*hudă* + suf. *-areţ*) > **hudáriţ* (cf. *ulicareţ*, *ulicariţ*: DLR), sub influenţa sufixului (cu aceeaşi valoare peiorativă) *-arnic*. Cf. *ulicarniţ*, dat în DLR ca variantă a lui *ulicareţ*. Todoran (1960, p. 101), care-l semnalează pe *ulicarniţ*, îl derivă de la *uliţă* cu suf. *-arniţ*, fără a cita alte derivate cu acest sufix.

ÎNLĂTURÁŞ, -Ă ‘(despre oi) care se desprinde mereu din turmă, cârnică’ (Izvoru Mureşului HR: ALRR – Transilvania 2390/316), necunoscut de dicţionare, e un derivat, cu suf. *-aş*, de la *în lắturi*.

BDD-V707 © 2014 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 04:08:22 UTC)

JINTELNIŢĂ ‘unealtă cu care se mestecă în zerul pus la fiert’ (Mintiu BN: CHEST. V 140/47 [fost 87]) nu e cunoscut de dicţionare.

E un derivat de la *a jintui*, cu suf. *-elniţă*.

MĂRGINÁRIŢ, -Ă ‘(despre oi) care totdeauna umblă pe marginea turmei’ (Poiana Ilvei BN, Năsăud BN: ALRR – Transilvania 2388/250, 255), ‘(despre oi) care se desprinde mereu din turmă’ (Poiana Ilvei: *ibidem* 2390/250) nu figurează în DLR.

E o variantă a lui *mărginareţ*, un derivat, cu suf. *-areţ*, de la *margine* (Pascu 1916, p. 320), absent nejustificat din DLR.

OMNIŢĂ ‘boală la oi, din cauza căreia acestea se umflă’ (Cărpinet BH: CHEST. V 167/16 [fost 46]) e o variantă, absentă nejustificat din DLR, a lui *ogniţă* (< slavon.).

Pentru *gn* > *mn*, cf. *Ómna*, numele popular al localităţii Ogna Dejului (oficial: Ocna Dejului) CJ.

NOJIŢ ‘boală la oi’, care se întâlneşte într-un descântec comunicat din Râmeţi AB („Nojâţ din vânt, nojâţ di pă pământ / Ieşi din ureche nu mai meuna ca mâţii”: CHEST. V 173/62 [fost 61]), e o variantă, absentă nejustificat din DLR, a lui *năjit* ‘idem’.

PIRPILIG ‘parul cu crăci pe care se anină vasele de la stână după ce s-au spălat’ (Cărpinet BH: CHEST. V 58/16 [fost 46]) este o variantă, absentă nejustificat din DLR, a lui *prepeleag* ‘idem’.

POVĂRAŞ ‘persoană din serviciul stânii’ (Globu Craiovei CS: CHEST. V 25/37) lipseşte nejustificat din DLR.

E un derivat, cu suf. *-aş*, de la *povar*, variantă a lui *pohar* ‘(Mold., Bucov., prin Transilv. şi prin Banat) băiat angajat (ca ajutor al ciobanului) la diferite munci de la stână’, cuvânt cu etimologia necunoscută în DLR.

PRIHOT. La substantivul *prihod* e dat în DLR şi sensul (**2.**) ‘despărţitură la stână unde se închid oile înainte de muls’.

BDD-V707 © 2014 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 04:08:22 UTC)

Un asemenea sens nu există. Verificând în sursa citată, CHEST. V 48/72, aflăm că e vorba de ‘poarta sau uşa staulului’: „Înaintea mulsului oile sunt introduse pe prihot în staul şi de acolo strungarii le dau la muls”. Acelaşi lucru rezultă şi din răspunsul la o altă întrebare: „prihotul pe unde bagă oile la staul” (*ibidem* 51/72).

RĂTÚNS ‘retezat’, comunicat din Globu Craiovei CS (semne în urechea oii: „rătunsă în vâr”, „rătunsă şi crepată, ocolită”: CHEST. V 156/37) este un adjectiv, absent din DLR, provenit din participiul verbului *a rătunde* folosit în aceeaşi localitate cu sensul ‘a reteza’ (vezi DLR).

SACAPIU. În DLR şi MDA se găseşte cuvântul *sacapíu* (pl. *sacapíi*) ‘lucrător la stână’, cu etimologia necunoscută, având o unică atestare (Stăneşti AG: CHEST. V 25/86).

După părerea noastră, e vorba de o greşeală de fişare în loc de *sacajiu* [= *sacagiu*]. Felul în care e făcută litera *j* de către corespondent permite, la prima vedere, să fie citită *p*. În consecinţă, *sacapiu* se va elimina din dicţionarele viitoare.

SAPARÂŞA. Verbul *a se saparâşa* ‘a se acri, a se strica’ a fost comunicat din VAD MM: „Dacă rămâne izvarniţă în urdă, se «saparâşează» (strică) şi-n bărbânţă «bozâie» (fermentează, se strică) încât sparge bărbânţa” (CHEST. V 115/92 [fost 109]).

Lipseşte nejustificat din DLR.

E derivat de la adj. *saparâş* [= ţaparâş] ‘pişcător, acru’ (vezi DLR).

SLOMINĂ (pl. *slomine*) ‘fiecare din cele două lemne (despicături) orizontale pe care se bat, perpendicular, altele mai scurte şi mai dese, formând o leasă [= o parte din staul care se poate demonta]’ (Boşorod HD: CHEST. V 36/12 [fost 14]) este o variantă, absentă nejustificat din DLR, a lui *somină*.

SPLINAT ‘boală a oilor’ a fost comunicat din Viştea de Jos BV („splinatul: Oaia de splinat se îmflă; se vindecă dacă se împunge de [sic!] splină”: CHEST. V 167/96 [fost 101]).

BDD-V707 © 2014 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 04:08:22 UTC)

Lipseşte nejustificat din DLR.

Provine din participiul verbului *a se splina* ‘(despre vite) a i se umfla splina, a se îmbolnăvi de splină’ (DLR).

STĂLCIUNER ‘parul cu crăci pe care se anină vasele de la stână după ce s-au spălat’ (Săpânţa MM: CHEST. V 45, 58, 129/72) este o variantă, absentă nejustificat din DLR, a lui *sărciner* ‘idem’.

TOLJER ‘unealtă ciobănească cu care se mestecă în lapte după ce s-a pus cheagul sau în laptele ori zerul pus la fiert’ (Filioara NT: CHEST. V 102, 140, 145/33 [fost 70]) este o variantă a lui *tăujer* ‘idem’, absentă nejustificat din DLR.

TUMĂNEALĂ ‘pierdere de minte, zăpăceală, buimăceală’ (Câmpulung Moldovenesc: CHEST. V 180/15 [fost 34]) lipseşte nejustificat din DLR.

E un derivat de la *a (se) tumăni* ‘a(-şi) pierde mintea, a (se) zăpăci, a (se) buimăci’.

TURŞI. Verbul *a turşi* ‘a pune crengi stufoase, târşi pe gardul staulului de iarnă, să nu poată sări lupii la oi’ a fost comunicat din Vad MM (Staulul de iarnă „e înalt, din nuiele de tufă [= alun], pari şi «turşit» (aşezate pe vârful gardului) cu găteje de stejar frunzoase «să nu sară lupii între ele»” [sic!]: CHEST. V 36/92 [fost 109].

E derivat de la *turş* (pl. *turşi*), variantă (cunoscută de DLR) a lui *târş*[2].

Lipseşte nejustificat din DLR.

UNGURENÍT ‘creşterea oilor’, comunicat din Stăneşti GJ („La noi se zice se ocupă cu creşterea oilor; se ocupă de ungurenit”: CHEST. V 2/86 [fost 55]), lipseşte nejustificat din DLR.

Provine de la **a ungureni* ‘a se ocupa cu creşterea oilor’, un derivat, cu suf. *-i*, de la *ungureán* (pl. *unguréni*) ‘cioban român originar din Transilvania’.

BDD-V707 © 2014 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 04:08:22 UTC)

UNTELNIŢĂ ‘vas în care se alege untul’ (Mintiu BN: CHEST. V 135/47 [fost 87]) lipseşte nejustificat din DLR.

E un derivat de la *unt* cu suf. *-elniţă*.

URDÁCI ‘(regional) măturice care se foloseşte la mestecarea zerului, când se fierbe’ este explicat în DLR de la verbul *a urdi* + suf. *-aci*.

Este derivat cu acest sufix, dar de la *urdă*.

Cf. *urdar* ‘idem’ < *urdă*.

URMÁCI. Adjectivul, notat în forma de feminin *urmáce* (pl. *urmáce*) ‘despre oi) care rămâne totdeauna la urmă’ (Crivadia HD: ALRR – Transilvania 2389/456), nu e cunoscut de DLR.

E un derivat, cu suf. *-aci*, de la *urmă*. Cf. sinonimul *codáci*, cunoscut de DA, CADE, MDA etc., notat şi în Grădiştea de Munte HD, tot în forma de feminin (vezi ALRR – Transilvania 2389/433).

URMÁTIŢĂ ‘(despre oi) care rămâne totdeauna la urmă’ (Tiha Bârgăului BN: ALRR – Transilvania 2389/252) nu e cunoscut de DLR.

Provine din contaminarea sinonimelor *urmática* şi *urmáriţă*, atestate în apropiere sau în zonă (vezi ALRR – Maramureş IV pş. LXXXII/2388/235; 2389/232, 238; ALRR – Transilvania 2389/241, 255.

URMÁUCĂ ‘(despre oi) care rămâne totdeauna la urmă’ (Moisei MM: ALRR – Maramureş IV pş. LXXXII 2389/236) nu figurează în DLR.

E derivat din *urmă* cu suf. *-aucă*.

URMĂRÁTIC. Adjectivul, notat în forma de feminin *urmărática* (pl. *urmărátice*) ‘(despre oi) care rămâne totdeauna la urmă’ (Mărtănuş CV, Zăbala CV, Covasna CV: ALRR – Transilvania 2389/385, 386, 415), nu este cunoscut de DLR.

Provine din *urmăreaţă*, prin substituirea suf. *-eaţă* cu *-atic*(*ă*).

BDD-V707 © 2014 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 04:08:22 UTC)

URMĂREÁŢĂ ‘(despre oi) care rămâne totdeauna la urmă’ (Strâmtura MM: ALRR – Maramureş IV pş. LXXXII 2389/231) nu figurează în DLR.

E un derivat, cu suf. *-ăreaţă*, de la *urmă*.

VOROV, **VOZOV**. *Vorov* e dat în DLR cu sensul ‘strecurătoare (folosită de ciobani)’, cu accentul, forma de plural şi etimologia necunoscute.

Avea de-a face cu o formă greşită, apărută la fişare sau redactare, în loc de *vozov*. În sursa indicată, H XVIII 305, litera *z* e clar făcută.

Vozov este o variantă a lui *vârzob* = *hârzob*.

VOSCOŞ. Adjectivul *vóscoş*, *-ă*, notat de E. Petrovici în Sânnicolau Român BH cu sensul „corcitură de bircă cu oaie ungurească” (vezi ALR II 5329/316), lipseşte nejustificat din DLR.

E un împrumut din magh. *vaskos* ‘gros, corpolent, trupeş’.

ZABARDÁCĂ, **ZĂBĂRDÁCĂ**. *Zabardácă* a fost comunicat din Straja SV cu sensul ‘lapte acru’.

În DLR este raportat la ucr. забарка.

Straja este o localitate în care *ă* protonic se pronunţă *a* (cf. [carúnt]: NALR – Moldova şi Bucovina I h 14/466; [padúĉi]: *ibidem* h 15/466 etc.). Deci forma trebuie literarizată *zăbărdacă*.

Este acelaşi cuvânt cu *zăvârdacă* 1. ‘(Prin Trans. şi prin Mold.) lapte stricat’ (DLR).

SIGLE ŞI ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

ALR II = Material adunat de Emil Petrovici pentru *Atlasul lingvistic român*, partea a II-a.

ALRR – Maramureş = *Atlasul lingvistic pe regiuni. Maramureş*, IV, de Petru Neiescu, Grigore Rusu, Ionel Stan, Editura Academiei Române – Editura Clusium, 1997.

ALRR – Muntenia şi Dobrogea = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Muntenia şi Dobrogea*, V, de Teofil Teaha (coordonator), Bogdan Marinescu, Nicolae Saramandu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007.

BDD-V707 © 2014 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 04:08:22 UTC)

ALRR – Transilvania = *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Transilvania*, III, de Grigore Rusu, Viorel Bidian şi Dumitru Loşonţi, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2002.

CADE = *Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*. Partea I: *Dicţionarul limbii române din trecut şi de astăzi*, de I.-Aurel Candrea, … Bucureşti, Editura Cartea Românească, [1931].

CHEST. V = Răspunsuri la *Chestionarul V. Stâna, păstoritul şi prepararea laptelui*, Cluj, 1931 (cifra arabă de la numărător arată numărul chestiunii, cea de la numitor, numărul de ordine al localităţii. În unele localităţi, pe lângă răspunsurile la întrebările chestionarului, s-au comunicat, de obicei la sfârşit, şi alte cuvinte. În cazul unui asemenea cuvânt, în locul numărului întrebării se dă abrevierea Ad. [= Adaos].).

DA = *Dicţionarul limbii române* [publicat de Academia Română, sub redacţia lui Sextil Puşcariu], Bucureşti, 1913–1949.

DGDS = *Dicţionarul graiurilor dacoromâne sudice*, vol. I–II, de Ion Ionică, Maria Marin, Anca Marinescu, Iulia Mărgărit, Teofil Teaha. Coordonator: Maria Marin, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2009, 2010.

DLR = *Dicţionarul limbii române*, serie nouă [publicat de Academia Română], tomul VI [M], Bucureşti, 1965 şi urm.

DR = „Dacoromania”. Buletinul Muzeului Limbei Române condus de Sextil Puşcariu, Cluj, I, 1920–1921 şi urm.

H I–XVIII = Răspunsuri la *Chestionarul lingvistic* al lui B.P. Hasdeu (manuscris legat în 18 volume. Cifra romană indică volumul manuscrisului, cea arabă localitatea anchetată.)

Loşonţi 2001 = Dumitru Loşonţi, *Soluţii şi sugestii etimologice*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2001.

MDA = *Micul dicţionar academic*, I–IV, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 2001–2003.

NALR – Banat = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Banat*, I, sub conducerea lui Petru Neiescu, de Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc, Nicolae Mocanu, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980.

NALR – Crişana = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Crişana*, material necartografiat.

NALR – Moldova şi Bucovina = *Noul Atlas lingvistic al României. Moldova şi Bucovina*, I, de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion A. Florea, Ion Nuţă şi Adrian Turculeţ, Bucureşti, Editura Republicii Socialiste România, 1987.

NALR – Oltenia = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Oltenia*, I, întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu; IV, de Teofil Teaha, Ion Ionică şi Valeriu Rusu, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980.

Pascu 1916 = Dr. G. Pascu, *Sufixele româneşti*, Bucureşti, Ediţiunea Academiei Române, 1916.

Tamás E = Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen (unter Berücksichtigung der Mundartwörter)*, Budapesta, Akadémiai Kiadó, 1966.

BDD-V707 © 2014 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 04:08:22 UTC)

Todoran 1960 = Romulus Todoran, *Material dialectal*. II. *Graiul din Vâlcele (raionul Turda)*, în *Materiale şi cercetări dialectale*, I, [Bucureşti], Editura Academiei R.P.R., 1960, p. 29–126.

Când ne referim la materialul încă nepublicat adunat pentru atlase, după sigla fiecăruia urmează numărul întrebării din chestionarul respectiv (ALR II, ALRR, NALR), despărţit prin bară oblică de numărul (numerele) cartografic(e) al(e) localităţii (localităţilor) anchetate.

ALTE ABREVIERI

adj. = adjectiv
cf. = (lat.) *confer*
h = hartă, hărţi
lat. = latin(ă)
magh. = maghiar(ă)
p. = pagină
pl. = plural
pş. = planşa
sl. = slav
suf. = sufix
ucr. = ucrainean

SIMBOLURILE PENTRU JUDEŢE

AB = Alba
AG = Argeş
BC = Bacău
BH = Bihor
BN = Bistriţa-Năsăud
BV = Braşov
CJ = Cluj
CS = Caraş-Severin
CV = Covasna
DB = Dâmboviţa
DJ = Dolj
GJ = Gorj
HD = Hunedoara
HR = Harghita
MM = Maramureş
MS = Mureş
NT = Neamţ
SV = Suceava
VL = Vâlcea
VN = Vrancea
VS = Vaslui

Dacă în cadrul unui articol numele unei localităţi se repetă, n-a mai fost indicat judeţul.

SUR LA TERMINOLOGIE PASTORALE (II)
(*Résumé*)

Surtout à la base du matériau existant dans les Réponses au *Chestionarul V. Stâna, păstoritul şi prepararea laptelui*, Cluj, 1931 et dans les atlas linguistiques

BDD-V707 © 2014 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 04:08:22 UTC)

(nationaux et régionaux), on discute du point de vue étymologique une série de mots inexistants dans les dictionnaires (*berdea*, *botoşar*, *brânzar*, *buhat*, *buhulină*, *îmbui*, *cărtig*, *cărtoi*, *cârnaci*, *chegoi*, *chegău*, *chegor*, *clotan*, *codârne*, *cornegi*, *cotârnăcer*, *dolnicer*, *fulger*, *zbrotăci* etc.) ou existants, mais ayant étymologie inconnue (*crudărie*, *dezbroatică*, *dezbrotică*, *giresală*, *scapiu*, *vozov*), ou incorrectement expliquée (*bulgăriţă*, *cigorniţă*, *fătare*, *fâştoc*, *urdaci*, *zabardacă*).

CUVINTE-CHEIE: *terminologia păstoritului*, *atlase lingvistice*, *etimologie*.
KEYWORDS: *pasturage terminology*, *linguistic atlases*, *etymology*.

Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu”
Cluj-Napoca, str. E. Racoviţă, 21
dumitru_losonti@yahoo.com

BDD-V707 © 2014 Argonaut, Scriptor
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 04:08:22 UTC)